

МЕТОДИЧНІ ФУНКЦІЇ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ігор Горошкін,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки
НАПН України*

Перед учителями іноземних мов стоїть завдання – навчити здобувачів освіти застосовувати іноземну мову в різноманітних життєвих і комунікативних ситуаціях. Водночас практика засвідчує, що на уроках учні здебільшого працюють з готовими мовними одиницями різних рівнів, що не забезпечує формування в них стійких умінь самостійно програмувати ефективне іншомовне спілкування та не сприяє розвитку творчості. Засвоєння слів, окремих фраз, ідіом, оволодіння фонетичним рівнем іноземної мови є міцним підґрунтям комунікативної діяльності, проте не може забезпечити повноцінного застосування її, оскільки реальні життєві ситуації не передбачають повторення реплік, складання діалогів за зразком, уставляння в текст пропущених слів тощо. Це зумовлює застосування в освітньому процесі ситуаційних завдань, що наближають змодельовані на уроках штучні умови спілкування до життєвих ситуацій [5].

Ситуаційні завдання – це змодельовані навчальні завдання, максимально наближені до реальних, які пропонують учням розв’язати певну проблему або виконати певну соціальну роль у конкретній ситуації.

Опрацювання спеціальних джерел (Н. Басай, О. Бігич, Г. Борецька, Н. Бориско, О. Пасічник, Т. Полонська, В. Редько, Л. Сажко, І. Самойлюкевич та ін.) переконує, що, добираючи завдання для уроків, учителям необхідно враховувати такі *вимоги*: виконання завдання має бути спрямованим на розвиток мотивації, пізнавальної активності учнів; допомогти кожній дитині сформулювати уявлення про себе як про людину з певними можливостями для розвитку; сприяти формуванню вмінь навчатися в нових умовах, працювати в команді, об’єктивно оцінювати власні результати й уміти порівнювати їх з результатами інших; досягати успіху й адекватно реагувати на успіхи та невдачі інших, контролювати й регулювати емоції; розвивати відповідальність і самостійність учнів, почуття емпатії [4]. Важливо дібрати такі ситуації, щоб вони, з одного боку, відповідали віковим особливостям підлітків, їхнім

інтересам та уподобанням, з іншого – забезпечували реалізацію вимог програми з предмета, сприяли формуванню ключових компетентностей [3].

Плануючи роботу на уроці, необхідно враховувати й особливості учнів зазначеної вікової категорії, коли спілкування для них є провідним типом діяльності. Психологи зазначають, що центральне місце в житті підлітка займає спілкування з товаришами. Якщо для молодших школярів основою для об'єднань найчастіше є спільна діяльність, то тепер, навпаки, привабливість тих чи тих занять та інтереси визначаються передусім їхніми можливостями для спілкування з однолітками [1]. З огляду на це ситуаційні завдання, що доцільно застосовувати на уроках іноземних мов, мають спонукати учнів до спілкування з однокласниками, відповідати їхнім потребам і прагненням. У процесі їх виконання важливо задіяти всі канали надходження інформації, активізувати інтелектуальну й емоційну сфери особистості учнів.

Наведемо приклади навчальної роботи з учнями задля спрямування їх на виконання ситуаційних завдань, зміст яких узгоджується з вимогами навчальної програми для 5 і 6 класів. Задля формування таких ключових компетентностей, як *спілкування державною (рідною) мовою, обізнаність та самовираження у сфері культури*, можна використати ситуаційне завдання, побудоване на українознавчому матеріалі. Так, завдання «Україна» передбачає посилення пізнавальної активності, комунікативних можливостей учнів, усвідомлення ними соціальних традицій, ролі національних символів.

Учитель спочатку планує доситуаційну роботу, пропонуючи учням показати Україну на політичній чи географічній мапі, розглянути малюнки або світлини, на яких зображено традиційні українські сувеніри: рушники, вишиванки, глиняний посуд, тарелі, витинанки, статуетки козаків, ляльки-мотанки. Для того щоб дізнатися значення невідомих слів, учні працюють зі словниками. Ситуаційне завдання полягає в тому, що учням необхідно розказати друзям із Великої Британії про свою країну, обрати сувенір, який можна подарувати на згадку про перебування в Україні. Працюючи у групах, учні складають самостійно монологічне висловлення, що передбачає опис конкретного сувеніра. Крім того, вони мають обрати сувенір, який доцільно подарувати своєму приятелю-одноліткови або подрузі з країни, мову якої вивчають, обґрунтувавши свій вибір.

Наступне ситуаційне завдання – «*Велика Британія*» – може бути побудовано за аналогічним планом: робота з мапою, розгляд малюнків із зображенням тепер уже британських сувенірів. Учнім необхідно представити іноземною мовою відомості про країну, мову якої вони опановують, розказати про сувеніри, які можна придбати у Великій Британії для себе та подарувати рідним і друзям.

Такі завдання зазвичай викликають зацікавленість в учнів. Під час їх виконання вони виявляють активність, у межах свого мовного досвіду охоче розповідають про Україну та країни, мову якої вивчають, обстоюють свою думку. Виконання подібних завдань сприяє формуванню комплексу вмінь: *предметних* – розповідати, характеризувати предмети, пропонувати, приймати або відхиляти пропозицію; аргументувати власний вибір; *загальнопредметних* – узагальнювати й систематизовувати інформацію згідно з умовами завдання; наводити аргументи для підтвердження власної думки.

Підвищенню мотивації до навчання іноземних мов сприяє створення неформальної атмосфери, надання можливості задоволення потреб у самореалізації, самовизначення, що є надзвичайно важливими для учнів підліткового віку. У цьому контексті особливої значущості може набути застосування ситуаційних завдань у формі дидактичної гри, наприклад «Подорож». Учням можна запропонувати здійснити віртуальну подорож до певної країни, міста. Для цього необхідно за допомогою інтернет-ресурсів здійснити віртуальну подорож, наприклад до Лондона. За допомогою відеохостингу *Youtube*, або за допомогою сервісу *Google maps* (інтерактивні мапи, що відображають панорами вулиць найбільших міст світу). Перегляд відеоролика створює позитивну атмосферу на уроці. Відеоматеріали забезпечують підвищення інтересу учнів до навчання іноземної мови, звукова підтримка сприяє актуалізації раніше вивченої лексики, уведенню нових слів до словникового запасу. Після цього учні мають поділитися враженнями від побаченого, розказати, що їх найбільше вразило, здивувало чи, навпаки, що їм не сподобалося. У такий спосіб може відбуватися вдосконалення комунікативного досвіду, і, можливо, зміна реальних настанов людини, ціннісних орієнтацій, що передбачено компетентнісним підходом до навчання іноземних мов.

Дидактичний потенціал ситуаційних завдань полягає в тому, що ознайомлення учнів з іншою культурою відбувається шляхом порівняння тих чи тих соціально-культурних проявів у рідній країні та країні, мову якої вивчають, що позитивно впливає на усвідомлення й оцінювання власної культури та себе як носія цієї культури. Окрім того, це сприяє організації процесу навчання у формі діалогу культур, що визначається дидактично доцільною технологією сучасних форм навчання іноземних мов. Важливо дібрати такі ситуації, щоб вони, з одного боку, відповідали віковим особливостям підлітків, їхнім інтересам та уподобанням, з іншого – забезпечували реалізацію вимог програми з предмета, сприяли формуванню ключових компетентностей [2].

Завдання вчителя полягає в тому, щоб змодельовати ситуацію «відкриття» й непомітно для гравця підвести його до нього. Здобути в такий спосіб знання міцно фіксуються завдяки дії психологічної настанови «Я знайшов/знайшла це сам/сама!». Значення такого способу навчання полягає в тому, що суб'єкти освітнього процесу запам'ятовують не тільки здобуту інформацію, а й загальний позитивний емоційний стан «відкриття», у результаті чого в них формується настанова на привабливість вивчення іноземної мови.

Отже, систематичне застосування ситуаційних завдань є педагогічною умовою ефективної організації компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Добираючи завдання для уроків, для вчителя важливими є такі *вимоги*: орієнтація завдання на розвиток мотивації, пізнавальної активності здобувачів освіти; потенціал завдання для формування в учнів уявлення про себе як про людину з великими можливостями для розвитку, а також для формування вмінь навчатися в нових умовах, працювати в команді, об'єктивно оцінювати власні результати й уміти порівнювати їх з результатами інших; досягати успіху й адекватно реагувати на успіхи та невдачі інших, контролювати й регулювати емоції; розвивати відповідальність і самостійність учнів, почуття емпатії, дотримуватися норм комунікативної поведінки під час ситуаційного спілкування в різних соціальних умовах.

Список використаних джерел

1. Божович Л. И. Проблемы формирования личности : Избр. психол. тр. / Под ред. Д.И. Фельдштейна ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. 3-е изд. Москва : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2001. 349 с.
2. Горошкін І. О. Навчально-мовленнєві ситуації на уроках іноземних мов у 5–6 класах гімназії : зб. праць за матеріалами наук.-практ. конф. «Навчання філологічних дисциплін у контексті сучасних викликів» (до 40-річчя заснування кафедри філологічних дисциплін) ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2020. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722503>
3. Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2020. 288 с.
4. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. / Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. та ін. ; за наук. ред. Редька В. Г. Київ: Пед. думка, 2013. 360 с.
5. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>